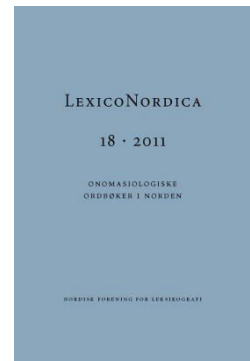


# LexicoNordica

Titel: Onomasiologiske ordbøger i Norden  
Forfatter: Ruth Vatvedt Fjeld & Henrik Lorentzen  
Kilde: LexicoNordica 18, 2011, s. 9-13  
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive>



© LexicoNordica og forfatterne

## Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

## Onomasiologiske ordbøker i Norden

Ruth Vatvedt Fjeld & Henrik Lorentzen

Nordisk forening for leksikografi presenterer herved sitt 18. nummer i rekken av årsskriftet *LexicoNordica*. Som vanlig inneholder det en tematisk del, denne gang med ni artikler, en ikke-tematisk del med to artikler, og gledeligvis seks anmeldelser av leksikografiske verker.

Den tematiske delens ni artikler handler alle om onomasiologiske ordbøker, i sin alminnelighet og i Norden spesielt. Temaet har vært lite behandlet i den nordiske faglitteraturen tidligere, men med dette nummer av *LexicoNordica* har vi fått en lang rekke presentasjoner av nordiske onomasiologiske ordbøker og leksikografiske prosjekter, samt grundig drøfting av forholdet mellom onomasiologi og semasiologi. Og ikke minst har Ken Farø tatt på seg en stor oppgave ved å drøfte sitt nyslåtte begrep *onomasiologiskhet*, eller med et nordisk ord, *betegnelseslære*, både i dybden og bredden, nettopp fordi man i onomasiologiske ordbøker tenker ut fra innholdet eller begrepet til den betegnelsen det har fått i et språk. Eller sagt med Dornseiff, en tysk pioner i fagfeltet: Hvilke ord og uttrykk brukes når vi vil uttrykke forskjellig innhold? Farø skisserer noen overordnede perspektiver på fenomenet, samt gir en rekke eksempler på forskjellige typer onomasiologiske ordbøker som er gitt ut i Norden og drøfter deres funksjoner. Artikkelen er en utmerket inngang og overbygning til de øvrige artiklene om onomasiologiske ordbøker.

Ruppel har også tatt et par skritt tilbake og forsøkt å se likheter og forskjeller mellom ontologier, begrepssystem og ordnett både utenfra og ovenfra, og gir en historisk oversikt, samt en oppklaring av de forskjellige funksjoner og termer brukt på feltet. Ulikheten

mellom ordnett og begrepssystem demonstreres tydelig med eksempler fra samisk. Noe av det samme viser Martola med eksempler fra det finske ordnettet, som er oversatt fra engelsk: en onomasiologisk beskrivelse av et ordforråd lar seg vanskelig oversette fra ett språk til et annet uten at det blir skjevheter i målspråket, særlig for kulturrelativerte ord og uttrykk.

Borin & Forsberg presenterer arbeidet med det svenske ordnettet Swesaurus, samt de ressursene som ligger til grunn for det. Artikkelen drøfter også det sentrale synonymibegrepet i dette og liknende arbeider i et historisk perspektiv. Hannesdóttir & Ting-sell drøfter problemet med fraseologi for andrespråksinnlærere med utgangspunkt i ISLEX-prosjektet, som er ment for islendinger som vil lære skandinaviske språk, i denne sammenhengen svensk. De viser bl.a. hvordan en onomasiologisk tilnærming til fraseologien er særlig nyttig for andrespråksinnlærere. Jónsson & Úlfarsdóttir refererer fra arbeidet med et islandsk ordnett med utgangspunkt i hovedforskjellene mellom semasiologiske og onomasiologiske ordbøker. De har endt opp med et ordboksverk som skal omfatte mye mer enn ordnett vanligvis gjør, særlig er fraseologien godt ivaretatt. Målet er å dokumentere alle sider ved det islandske ordforrådet i ett og samme elektroniske ordboksverk, der det er mange forskjellige innganger; slik skal den også kunne fylle flere ordboksfunksjoner.

Både Trap-Jensen og Nimb skriver om arbeidet med den nye danske begrepsordboken, der de begge er redaktører. De viser hvordan man kan bygge nye ordboksressurser med utgangspunkt i tidligere utarbeidede ordbøker i elektronikkens tidsalder. Den danske begrepsordboken bygger først og fremst på *Den Danske Ordbog* og *DanNet*, men også på andre begrepsordbøker. Prosjektet er en måte å gjøre maskinleselige data utnyttbare også for menneskelige brukere. Artikkelen til Trap-Jensen gir en oversikt over forskjeller og likheter mellom begrepsordbøker og ordnett og presenterer det metodiske grunnlaget for begrepsordboken. Nimb ut-

dyper synergien mellom tidligere utarbeidede ordbøker og denne nye, og hvordan man rent praktisk benytter tidligere ordbøkers opplysninger og så beriker dem med ny, ontologisk informasjon. Begge artiklene viser tydelig hvor rikt det leksikalske inventaret i et språk er, og hvor mange perspektiver man kan legge på det i en beskrivelse, pluss at en onomasiologisk vinkling gir helt andre leksikografiske innsikter enn de semasiologiske.

Vikør beskriver bakgrunn og tilblivelse av den eldste norske onomasiologiske ordbok, Ivar Aasens *Norsk Maalbud*, og dens noe triste resepsjonshistorie. Aasen utarbeidet denne ordboka for å få bedre oversikt over forskjellen mellom dansk og norsk semantikk eller begrepssystem, da hans hovedmål var å lage en ordbok over det norske språket uten å måtte gå veien om dansk. Gjennomgangen viser ellers hvordan ordboka avspeiler det rurale samfunnet i Norge i Aasens samtid, noe som samtidig viser hvordan begrepssystem og kultur er tett forbundet.

Den tematiske delen beskjeftiger seg med onomasiologiske ordbøker ut fra en nordisk synsvinkel, og ut fra pågående forskningsprosjekter, slik planen var for *LexicoNordica*-symposiet, som ble holdt i København i januar 2011.

*LexicoNordica 18* har også to ikke-tematiske bidrag: Aas artikkel er en grammatisk orientert drøfting av ordklasseinndelingen og ordklassenes funksjon i ordbøker, særlig for klassene preposisjoner, adverb og partikler, og refererer til Faarlunds artikkel om ordklassemarkering i *Norsk Ordbok* i *LexicoNordica 17*. Ptaszynski, Sobkowiak & Leroyer refererer en brukerundersøkelse av polsk-danske ordbøker, med funksjonsteorien i sentrum.

Redaksjonen er også svært glad for å kunne presentere seks anmeldelser av utgitte ordbøker og andre leksikografiske produkter: av tospråklige ordbøker er en svensk-dansk allmennordbok og en polsk-norsk-polsk juridisk ordbok omtalt. Ellers blir en verkordbok om *Kalevala*-eposet og en enspråklig finsk ordbok for innvandrere anmeldt. Og vi har en svensk artikkel om såkalte apper,

små ordbøker og liknende som kan lastes ned til mobiltelefoner og annet kommunikasjonsutstyr, og endelig en omtale av et metaleksikografisk produkt: en omfattende bibliografi over danske ordbøker utgitt mellom 1990 og 2010.

Årsskriftet avsluttes med referat fra Nordisk konferanse i leksikografi i Lund i mai 2011, informasjon om kommende Euralex-konferanse i Norge i 2012 og nytt fra Nordisk forening for leksikografi.



Med dette nummer av *LexicoNordica* takker Ruth Vatvedt Fjeld for seg som nasjonal redaktør for perioden 2006–2009, og som en av to hovedredaktører i 2010 og 2011. Fra neste nummer blir det tospennet Henrik Lorentzen fra Danmark og Emma Sköldberg fra Sverige som tar hovedansvaret med tidsskriftet videre.

Og mye mer må vi takke av Nina Martola og Jón Hilmar Jónsson, som har holdt ut som nasjonale redaktører helt siden første nummer av *LexicoNordica* kom ut i 1994, for henholdsvis Finland og Island. Begge to har gjort en formidabel innsats for at nordisk skal omfatte mer enn skandinavisk i leksikografisamarbeidet. Særlig må vi nevne Ninas store innsats med både å fungere som nasjonal redaktør og som oversetter av en lang rekke artikler som opprinnelig ble skrevet på finsk. Det omfatter også de bidrag som er blitt avvist og som ingen har fått se. Ninas innsats har åpnet et vindu for oss andre nordister inn i den finsk-finske faglitteraturen, og det har vært av uvurderlig verdi for et faglig forent Norden. Jón Hilmar har på liknende måte i alle disse årene trukket det litt mer fjerntliggende Island inn i det nordiske fagfellesskapet.

Vi ønsker samtidig nye nasjonale redaktører velkommen, Veturliði Óskarsson fra Island, Mariann Skog-Södersved fra Finland og Annika Karlholm fra Sverige. Hun erstatter Emma Sköldberg, som nå rykker opp som hovedredaktør.

Symposiet på Schæffergården i januar 2011 har fått støtte fra Fondet for dansk-norsk samarbejde med stipendiatpriser på Schæffergården, og utgivelse av tidsskriftet har fått støtte fra Nordplus Nordiske Sprog og Kultur samt Nordisk Sprogkoordination.

Avslutningsvis vil vi melde at temaene for de to neste *LexicoNordica*-symposiene er

2012: Betydningsbeskrivelser i nordiske ordbøker

2013: Leksikografi og lingvistik i Norden

Vi ønsker forslag til foredragsholdere velkommen, det er bare å ta kontakt med de enkelte lands nasjonale redaktør, som sammen med hovedredaktørene setter opp et program for symposiene.

Til sist vil vi takke Birgit Eaker i egenskap av leder for Nordisk forening for leksikografi for stort arbeid med søknader og rapporter i forbindelse med finansiering av symposium og utgivelse av årsskriftet. Og endelig takker vi nok en gang Rikke E. Hauge for utrettelig innsats til beste for *LexicoNordica*-redaksjonen og hele Nordisk forening for leksikografi.

Ruth Vatvedt Fjeld  
professor, dr.philos.  
Institutt for lingvistiske  
og nordiske studier  
Universitetet i Oslo  
Postboks 1001 Blindern  
NO-315 Oslo  
r.e.v.fjeld@iln.uio.no

Henrik Lorentzen  
seniorredaktør, cand.mag.  
Det Danske Sprog- og  
Litteraturselskab  
Christians Brygge 1  
DK-1219 København K  
hl@dsl.dk